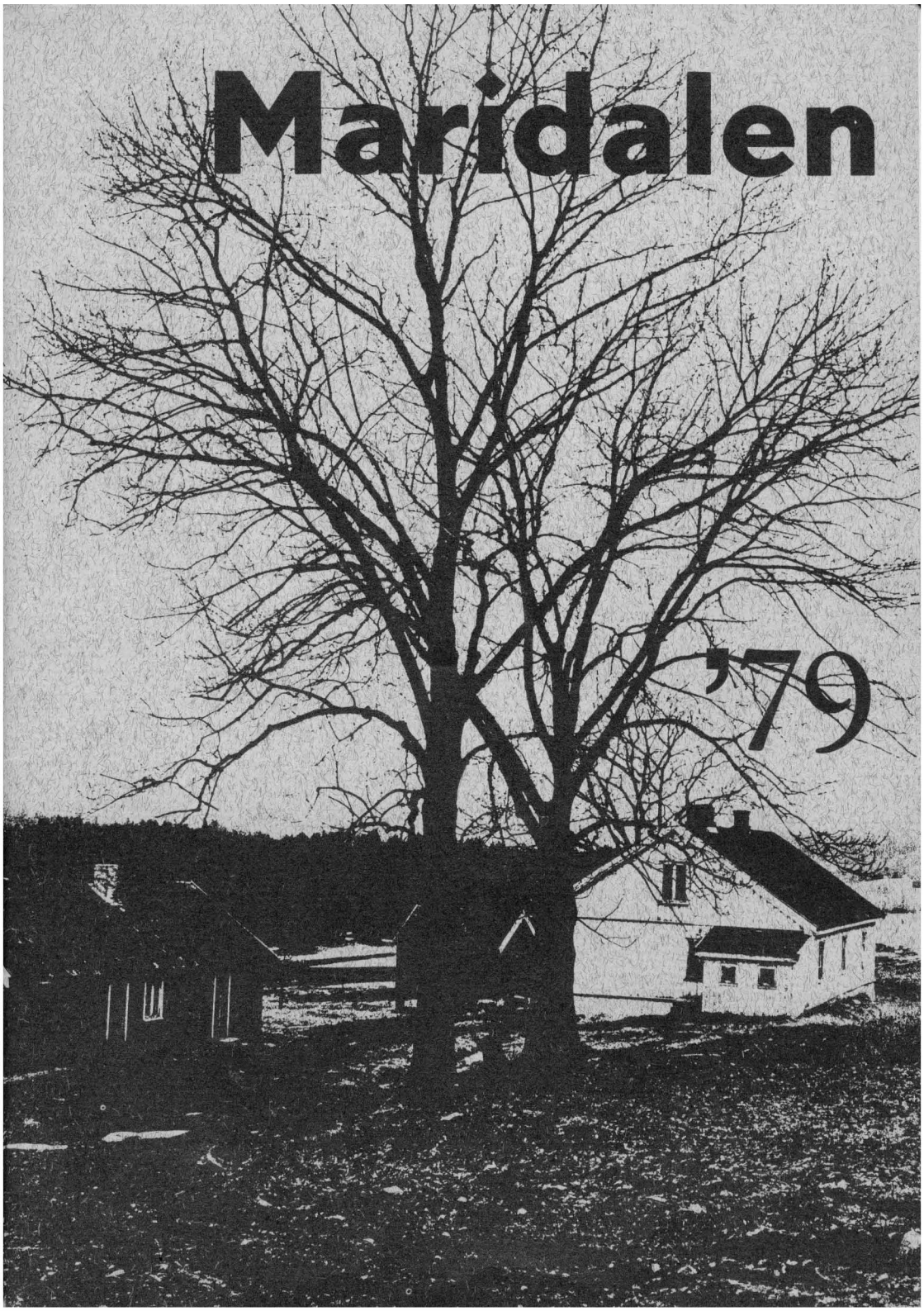

Maridalen

'79

Det er min Sjel en frydfuld Trang
at gjæste Norges Dale.
Den gamle Fjeldkoll elsker Sang,
den glade Hjerters Tale.
Kom til den fagre Maridal!
til Kleivens svimlede Portal!
Kom hvorsomhelst, og Norge skal
dig i sin Favn husvæle!

Henrik Wergeland

1841

MARIDALEN '79

Utgiver:
Maridalens Venner

Redaksjon:
Styret

Forord.

Forsidebildet på dette årsskriftet viser Turter gård i 1970. Nå står bare tuntreet igjen - gården ble revet i 1971. Maridalens Venner kjempet iherdig for å redde gården med den stilrene empirebygningen, men forgjeves. Arbeiderboligene på Stubberud er også borte. Her hevdet Oslo Helseråd at boligenes plassering nær Maridalsvannet utgjorde en forurensningstrussel mot byens drikkevann. Helserådets vurdering måtte Maridalens Venner bare ta til etterretning, selv om vi hevdet at det teknisk ikke var vanskelig eller særlig kostbart å legge en avskjærende kloakkledning til Brekke/Frysja.

Stor forundring vakte det derfor da Oslo byplankontor 13. desember 1979 oversendte forslag fra park- og idrettsvesenet i kommunen om en golfbane av internasjonal standard lagt til Stubberudområdet. Maridalens Venner har, med bakgrunn i sin formålsparagraf, uttalt seg sterkt mot planen, og vi regner med at Oslo Helseråd også går i mot med samme begrunnelse som da Stubberudgårdene ble revet!

600 dekar er foreslått lagt ut til golfbane. 140 dekar er dyrket areal. Dersom planen skulle bli realisert, ville det bl.a. føre til at gården Store Brennenga ikke lenger kan fungere som gårdsbruk. Selve næringsgrunnet, kornproduksjonen, vil måtte vike for veltrimmet gressplen. Fra før av er husdyra, med unntak av hesten, slaktet ned på kommunens gårder i Maridalen.

Når dette er sagt, er det riktig å føye til at Maridalens Venner med tilfredshet registrerer at kommunale etater nå har begynt å sende foreningen forslag til uttalelse før tiltak blir satt i verk. Dette er en demokratisk praksis som burde være selv-sagt.

Oslo kommunale skogvesen er av byens politikere (les: befolkning) satt til å administrere en stor del av miljø og virksomhet i Maridalen. Kontakten med Skogvesenet har gjennom de 10 årene foreningen har eksistert, blitt stadig bedre. Maridalens Venner ønsker i fremtiden å utvikle dette samarbeidet med Skogvesenet. De aller fleste husstader i Maridalen er medlemmer i Maridalens Venner, men hoveddelen av våre medlemmer er "brukere" av Maridalen

i fritids- og rekreasjonsøyemed. Foreningen representerer derfor et tverrsnitt av Oslos befolkning, som har gitt Maridalens Venner i oppdrag - "å bevare Maridalens nåværende bebyggelse og miljø".

Trond Herland
Formann

Oset renseanlegg ved Maridalsvannet.

Den 6. januar 1965 la Teknisk Rådmann fram planer for Oset renseanlegg ved Maridalsvannet. Dette skulle erstatte de to eldre drikkevannsinntak fra Maridalsvannet som hadde altfor liten kapasitet, det ene fra 1866 og det andre fra 1920. Forslaget ble vedtatt av formannskapet 10.6.65, og byggearbeidene satt i gang i august 1966. Vannrenseanlegget ble satt i drift i 1971 og har siden fungert til alles tilfredshet.

Mange av dem som ser anlegget, vet at dette er et renseanlegg, men hva det innebærer og hvor viktig det er for Oslo's innbyggere, har vel de færreste begrep om. Denne artikkelen forsøker å gi et innblikk i hvilken betydning, størrelse og kapasitet anlegget har.

Vannforsyningen i Oslo er basert på utnyttelse av overflatevann fra vassdragene i skogområdene som omgir byen. Byen får i dag sitt drikkevann fra et nedslagsfelt med et samlet areal på 344 km². Maridalsvassdraget er byens hovedvannkilde. Det leverer i dag ca. 80% av Oslo's forbruksvann.

Vannforbruket var helt fram til 1970-årene sterkt stigende. Omkring 1900 var forbruket knapt 150 l. pr. person pr. døgn. I 1970 var det steget til 640 l. pr. person pr. døgn. Forbruket var på den tiden anlegget ble bygget, ventet å stige til rundt 800 l pr. person i år 2000. Derfor var det også forutsatt i planene at det skulle være mulig å øke kapasiteten og derved også størrelsen på hele anlegget.

Det har imidlertid i den senere tid vist seg at forbruket har sunket. Det kan skyldes flere ting. Avgiften på vannet har i sterk grad bidratt til et synkende forbruk. Store vannforbrukere har investert i renseanlegg for å resirkulere vannet og på den måten spare penger. Spigerverket i Nydalen har et slikt resirkulasjonsanlegg. Vi skal heller ikke glemme at Oslo's befolkning ikke er stigende slik tidligere prognoser tilsa. I Oslo byplankontors prognose fra 1971 til år 2000 anslo man at Oslo's folkemengde skulle stige til ca. 600 000 mennesker, i dag har vi ca. 460 000. Disse realiteter tilsier at en utvidelse av anlegget ikke er aktuelt.

I sin tid fastsatte Oslo Helseråd retningslinjer for utnyttelsen av nedslagsfeltet. De la opp et saneringsprogram for riving av bebyggelsen i deler av feltet. De mente at faren for forurensning av drikkevannet tilsa dette. Med samme argumentasjon lagt til grunn ble dyreholdet på de kommunale eiendommer i Maridalen nedlagt i 1967.

Dannelsen av Maridalens Venner i sin tid hjalp til å begrense rivningsplanene. Husdyrholdet derimot er fremdeles ikke tillatt, og mange mener dette forbudet er unødvendig. Ekspertene hevder at husdyrholdet i det omfang det var i Maridalen, ikke ville ha forurenset drikkevannet i nevneverdig grad. Noe som er langt farligere for forurensningen av vannet er den økende biltrafikken i dalen.

Maridalsvannet er meget sårbart for forurensning, og mange har stilt spørsmålet om en eventuell forgiftning av vannet kunne føre til en forgiftningskatastrofe for store deler av Oslo's befolkning.

Selvfølgelig vil en forgiftning av Maridalsvannet være en katastrofe for Oslo i og med at Maridalsvannet forsyner 80% av Oslos befolkning med drikkevann. Men det opplyses at dersom en slik forgiftning skulle finne sted, vil et akvarie med fisk som får direkte vann fra inntaksledningen på 30 meters dyp, først komme i kontakt med vannet. Når man ser at disse fiskene blir forgiftet, har man 5 timer på seg før dette vannet blir pumpet ut av renseanlegget og ut til befolkningen, slik at man kan stenge vannet. Det er også planer om et nytt akvarie med direkte kontakt til vannet fra et annet inntak på et annet dyp. Det er nemlig slik at selv om forgiftning skjer i et vannlag, behøver ikke dette skje i det neste. I tillegg til dette akvariet skal det understrekes at laboratoriet daglig tar prøver av vannet og analyserer det.

Et spørsmål jeg likevel stiller meg er hva om en forgiftning skjer etter kl. 1530, når alle forlater anlegget? Er det skikkelige varslingsystemer som sier i fra om en eventuell forgiftning av vannet skulle skje? På forespørsel om dette fikk jeg til svar at man arbeidet med slike nye varslingsystemer. For de fleste andre ting som kan skje har man utviklet varslingsystemer som står i kontakt med hjemnevakt den øvrige del av døgnet.

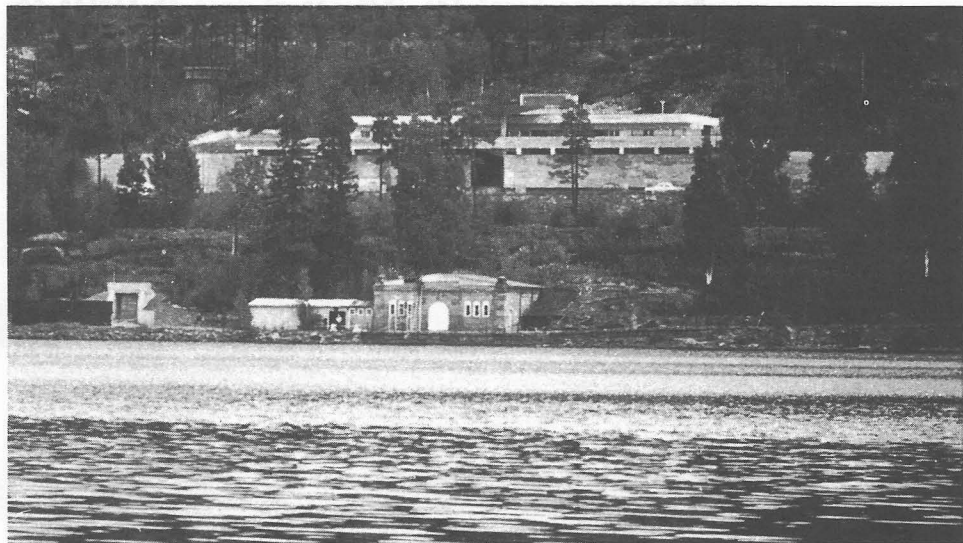
Renseanlegget ved Oset er et enormt byggverk. Går man forbi, kan man ikke ane at under overflatebygningene skjuler det seg langt mer. Vi ser på overflaten 1100 m², men under jorda er det en flate på 28 800 m² med utnyttede rom, pumpe-seksjon, lufteanlegg, bassenger, mikrosilanlegg, kontrollrom m.m. På dette store området er det en daglig stab på 10 personer som holder kontroll med alle funksjoner.

Men for å få alt dette til å fungere trengs det strøm, og det kan nevnes at pr. år bruker anlegget 2 mill. kr. til strøm.

Å bese renseanlegget ved Oset er meget interessant og man blir godt mottatt. I året som gikk tok personalet seg av 2 500 gjester på alle alderstrinn. Disse ble vist rundt, vist lysbilder og fortalt om anleggets funksjoner.

Dersom denne artikkelen skulle ha gitt enkelte lyst til å få vite mer om Oset renseanlegg, er et besøk absolutt å anbefale.

Ivar Christiansen

Gudshuset på Nedre Kirkeby.

Margaretha kirkens ruiner i Maridalen har gitt grobunn for sagn og legender. En vanlig misforståelse, også i våre dager, er at dalen og kirken er oppkalt etter Jomfru Maria. Imidlertid har dalen og kirken fått navn etter den hellige Margaretha.

St. Margaretha var en av de 14 nødhjelpere som man henvendte seg til i alle salgs vanskeligheter. Hun var de gifte kvinners skytshelgen. Historien om hvordan hun led, og hvordan hun ble helgen, fortelles det om i skuespillet "Svartedauen" av Carl Fredrik Engelstad. Stykket vil bli oppført på nytt sommeren 1980. Men hvorfor ble kirken her i dalen innviet nettopp til den hellige Margaretha? Middelalderens frommeste mann, Bernhard av Clairvaux, ga midt på 1100-tallet støtet til et åndelig oppsving som blir kalt klosterreformasjonen. Cisterciensordenen gjorde munkevesenet til tidens religiøse ideal og det kom en munk på pavestolen. Munke-idealet trengte således inn i kirkens øverste styre, og kravet ble at både prester og munker skulle leve i ugift stand. Omtrent på denne tid ble vår kirke her oppe i dalen innviet, og hva var da mer naturlig enn å innvie den til den ugifte stands største martyr, den hellige Margaretha?

I "Billed-Magazin for Børn" fra 1839 kan vi lese om kirken og sagn som knytter seg til den. I faksimile kan artikkelen leses på gotisk, men for de som synes det er vanskelig har vi også skrevet om med latinske bokstaver.

Trond Herland

Billed-Magazin

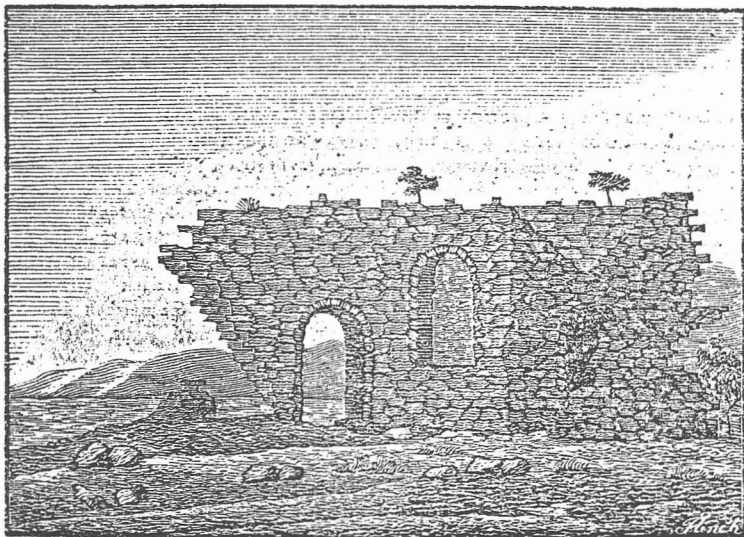
for Børn.

Tredie Hefte.
Marts..

Redigeret af M. C. Hansen og R. O. Knudsen.

Anden Aarg.
1839.

Mari-Kirken i Maridalen.

Omtrent en Miil fra Christiania, ved den nordre Ende af Maridalsvandet, har fordum staaet en Kirke, der af Almuen sædvanligen kaldes „Mari-Kirken,“ hvilken Benævnelse synes at antyde, at den har været indviet til Jomfru Maria, og ventelig har Dalen efter den faaet sit nærværende Navn Maridalen. Efter Sagnet skal denne Kirke 3 Gange være afbrændt ved Lynild, naar vides ikke, men den ene Gang fortælles at være indtruffet en kort Tid før den sorte Død, der, som bekendt, rasede i Norge omtrent 1350. En rig og mægtig Mand, — fortæller Sagnet, — der boede paa Gaarden Sander i Nærheden deraf, skal da have gjort det Løfte, at hvis hans Huus staaedes for denne ødelæggende Landarsot,

skulde han paany lade opbygge Kirken. Dette skede, og Kirken skal atter have reist sig af sine Ruiner. Endnu i Slutningen af det 16de Aarhundrede blev der holdt Prædiken i Kirken 3 Gange om Aaret, nemlig den tredie Dag af de tre store Høitider; men ventelig er den senere igjen afbrændt ved Lynild, hvoraf de gjenstaaende Mure endnu fremvise Spor, uden at den siden igjen er bleven opført, og den er derfor forfaldet lidt efter lidt, saa at nu kun en Deel af Murene er tilbage. Kirken har haft en Længde af omtrent 22 Alen og en Bredde af omtrent 11 Alen. — I den sidste Halvdeel af det 13de Aarhundrede nævnes i Historien et Kloster ved Navn „Mariskloster og Kloster,“ som beliggende i Dølo Bispedømme. Det var af Præmonstratensernes Orden, og har uden Tvivl ligget i Maridalen, maaskee nær ved det Sted, hvor nu Kirken staaer, hvilken sidste kan have været Klosterkirken, der ved Klosterets Nedlæggelse lertelig kan antages at være gaaet over til en almindelig Kirke.

BILLED-MAGAZIN
for Børn

Tredie Hefte
Marts

Redigert af M.C.Hansen og R.O.Knutzen

Anden Aarg.
1839

MARI - KIRKEN I MARIDALEN

Omtrent en Miil fra Christiania, ved den nordre Ende af Maridalsvandet, har fordum staaet en Kirke, der af Almuen sædvanligen kaldes "Mari-Kirken", hvilken Benævnelse synes at antyde, at den har været indviet til Jomfru Maria, og ventelig har Dalen efter den faaet sit nærværende Navn Maridalen. Efter Sagnet skal denne Kirke 3 Gange være afbrændt ved Lynild, naar vides ikke, men den ene Gang fortælles at være indtruffet en kort Tid før den sorte Død, der, som bekjendt, rasede i Norge omtrent 1350. En rig og mægtig Mand - fortæller Sagnet - der boede paa Gaarden Sander i Nærheden deraf, skal da have gjort det Løfte, at hvis hans Huus skaanedes for denne ødelæggende Landfarsot, skulde han paany lade opbygge Kirken. Dette skede, og Kirken skal atter have reist sig af sine Ruiner. Endnu i Slutningen af det 16de Aarhundrede blev der holdt Prædiken i Kirken 3 Gange om Aaret, nemlig den tredie Dag af de tre store Høitider, men ventelig er den senere igjen afbrændt ved Lynild, hvoraf de gjenstaaende Mure endnu fremvise Spor, uden at den siden igjen er bleven opført, og den er derfor forfaldet lidt efter lidt, at nu kun en Deel af Murene er tilbage. Kirken har havt en Længde af omtrent 22 Alen og en Brede af omtrent 14 Alen.

I den sidste Halvdeel af det 13de Aarhundrede nævnes i Historien et Kloster ved Navn "Mariskog Kloster" som beliggende i Oslo Bispedømme. Det var af Præmonstratensernes Orden, og har uden Tvivl ligget i Maridalen, maaskee nær ved det Sted, hvor nu Kirken staaer, hvilken sidste kan have været Klosterkirken, der ved Klosterets Nedlæggelse lettelig kan antages at være saa gaaget over til en almindelig Kirke.

Fløtningsdammer i østre og vestre Nordmarksvassdrag.

Et kart over Nordmarka gir bilde av et skoglandskap gjennomfuret av dype daler og med tallrike vann. Landskapet faller i retning fra nord og nordøst mot sør og sørøst, og elvene har løp i samme retning med sterkt fall og flere fosser. Hovedvassdragene Vestre og Østre Nordmarksvassdrag munner begge ut i Maridalsvannet, og herfra renner Akerselva ned mot Oslofjorden. Skogen omfatter 75% av arealet i Nordmarksvassdragenes eller Akerselvas nedslagsdistrikt. Vi står overfor store skogområder, et kupert terreng, og mange elver og vann som renner i sørøstlig retning - la oss se nærmere på hvordan dette landskapet har vært utnyttet.

Man går ut fra at de første som brukte Nordmarksskogene var jegere og fiskere i en noe diffus fortid. Etter hvert som jordbruket spredte seg, vokste det fram bebodde bygder som en krans rundt de mindre fruktbare og høyereliggende skogområdene, og med bygdene oppsto almenningene hvor gårdene hadde rett til jakt og fiske, setring og skog. Lovene om almenninger er kjent fra de eldste nedskrevne lovene på 1000-tallet.

Fram til reformasjonen overlot kongene almenningene eller deler av dem til kirken, men inndro alt kirkegods igjen etter 1536. Hovedøya kloster drev tømmeralg til England tidlig i det 13. århundre, og dette klosteret eide antagelig "Abbedskog" i Nordmarka, senere kalt Kamphaug sag. Det ble også brent kull av ved fra Nordmarksskogene, kull som skulle brukes i produksjon av murstein og kalk til kirkens byggverk.

I det 16. århundre begynte kronen å bygsle bort og senere selgeskogen, og slik gikk flere av de tidligere almenningene over i privat eie. Det oppsto flere store skoggods, og man regner at skogbruk i større stil tok til fra midten av 1600-tallet.

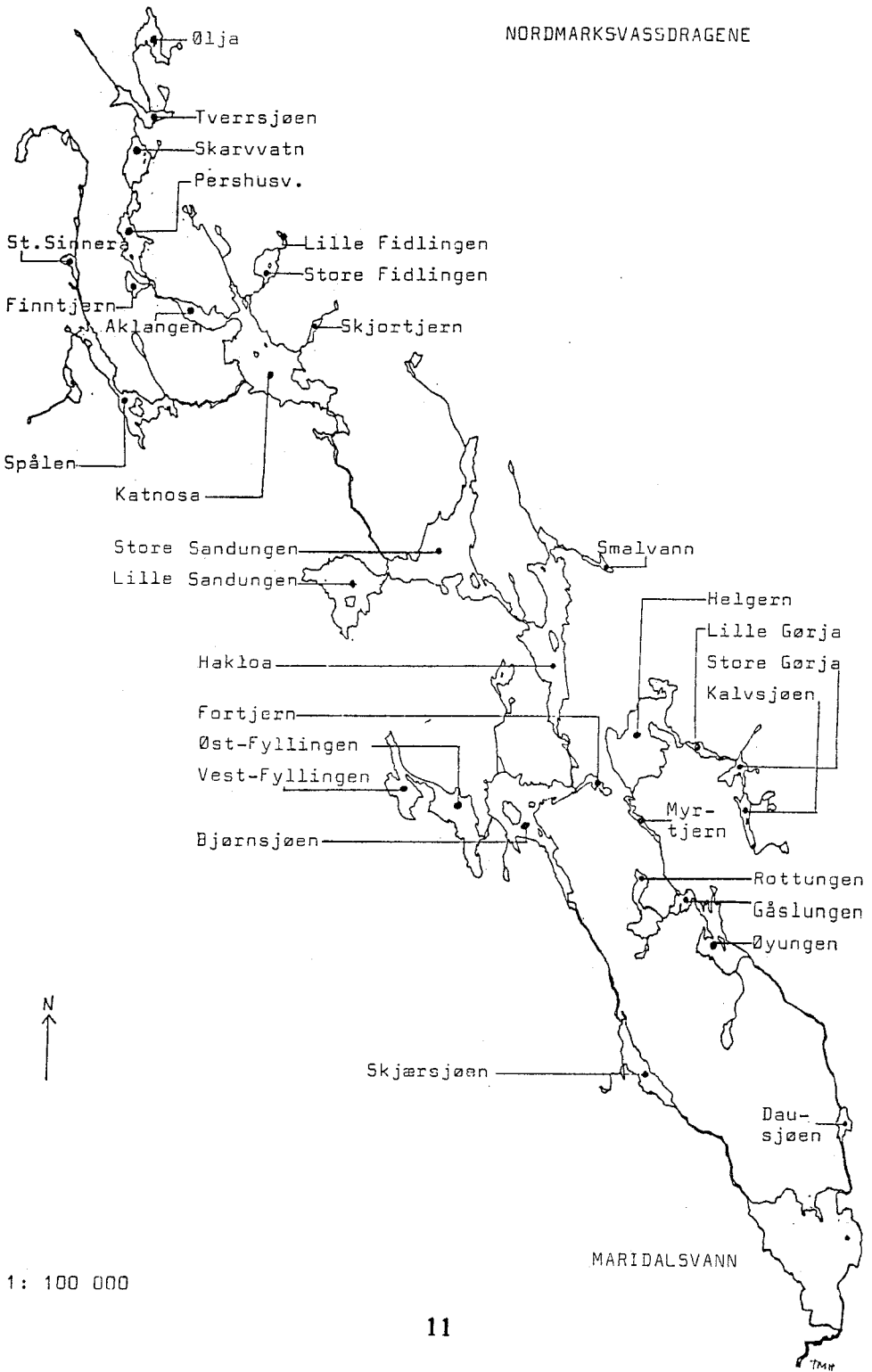
Fra det 16. århundre ble det også drevet bergverksdrift i skogene omkring Oslo, blant annet ble det anlagt jernverk i Mari-dalen og Hakadal omkring 1550. Bergverksdriften virket inn på skogbruket, fordi man trengte store mengder trekull til å smelte ut malmen. Det ble brent kullmiler ved vannene og innover i skogene i flere hundre år, og dette førte til en sterk beskatning på skogen.

Etter vannsagen ble innført omkring 1500 hadde man mulighet til å bygge opp et skogbruk i større stil. Samtidig som redskapene ble bedre steg etterspørselen etter tømmer i utlandet, og fra ca. 1650 økte utførselene av bord og planker sterkt. Sagsbruksprivilegiene fra 1688 hadde til formål å verne skogene og å gi staten inntekter, og ga monopol til de største sogene. Samtidig hadde byene enerett på utførselen. Eierne av de store skogodsene rundt Oslo bygde dammer til fløtning og skar tømmer til planker på egne sager. Dette tømmeret måtte hentes fra stadig fjernere skogområder, og det ble behov for fastboende arbeidskraft i Nordmarka.

Når tømmeret skulle fraktes ut av skogene, tok man vassdragene til hjelp. Det ble ikke bygget veier for tømmertransport inne i Nordmarka før mot slutten av 1800-tallet, og først etter 1950 i nevneverdig omfang. Noe tømmer kunne kjøres på vinterføre, men stort sett kan man si at fløtning var eneste muligheten til å få ut tømmer fra skogene i Nordmarka iallefall fram til århundreskiftet.

Det har vært fløtet over det meste av Oslomarka, men de største og viktigste vassdragene finnes på Krokskogen og i Nordmarka. Så godt som alle vann i Nordmarka er regulert i dag, de fleste flere ganger, - men slik har det ikke alltid vært. Gamle kart viser at det var flere små vann tidligere, som nå er demt sammen til større.

Det eldste kjente kartet over området er Morten Kroghs fra 1760. Han tegnet Katnosa og "Achlangen" som to adskilte vann, og der Sandungen ligger i dag var det tre vann. Fyllingene, Bjørnsjøen og "Fårekiern" danner tilsammen fire vann. I Østre Nordmarksvassdrag var det to "Kalvsøer", og et vann kalt "Liggerkiern" ved nordøstenden av Øyungen. Gåslungen var et vann for seg. Dette kartet fra 1760 viser imidlertid heller ikke vassdragene helt som de opprinnelig var fra naturens hånd.

1: 100 000

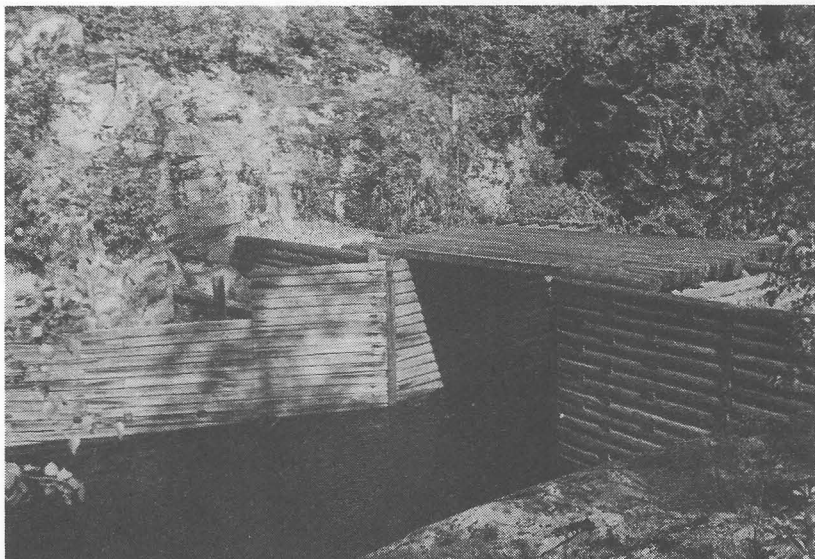
Skogeieren Johan Garmann fikk et privilegiebrev i 1658 hvor det heter: "... Hvorledes han i de elver og vann som tilhører de øde skogene,..., som ham av Mariakirkens prostis len er forundt, med stor bekostning til sitt sagbruks fortsettelse mange dammer har ladet oppbygge, og kunne derved få nedfløtet, hvorav formenes, vi og kronen i toll og skatt mer fordel enn tilforn å kunne ha, han endog til samme bruk flere dammer skal behøve, i synderlighet i en elv, kalt Kattenoselv, som ikke uten stor bekostning kan bygges, før den til perfektion kommer, hvorfor førbenevnte Johan Garmann ... forundes privilegium ... at ingen må ham på førskrevne steder på førbemeldte tømmer og bruk hindre eller innpass gjøre i noen måte eller med fløtning på hans dammer uten hans vilje og mening seg befatte...".

Av denne og andre kilder går det frem at Johan Garmann antagelig var den første som bygde ut og regulerte vassdragene for tømmerfløtning gjennom Nordmarka. Han bygde dammer for å regulere vannmengden i elvene og slik gjøre fløtningen lettere i vassdagene.

Hvordan disse første dammene ble bygget vet man lite om i dag fordi ingen av dem er bevart, og fordi de skriftlige kildene er svært sparsomme på dette punktet. Kanskje finnes det noen rester godt gjemt under vann enkelte steder, men nyere dammer er bygget høyere og demmer opp større arealer. Det kan likevel være nyttig å se på dammene som står i dag for å finne ut mer om dambyggingen tidligere.

I Vestre Nordmarksvassdrag er alle dammer bortsett fra én, bygget av tilhugget stein og fuget med sement. Den eneste som skiller seg ut i konstruksjonsmåte er dammen i elven mellom Spålen og Store Sinnera, Sinnerdammen. Den er bygget av tømmer, og dannes av sammenlaftede tømmerkar som er fylt med stein.

I Østre Nordmarksvassdrag er også de fleste dammene bygget av tilhugget stein med sementfuging, bortsett fra to laftede tredammer. Den ene tredammen ligger ved Myrtjern, og den andre ligger ved Store Gørjá. Av de tilsammen 27 dammene i de to Nordmarksvassdragene er bare tre dammer bygget av tømmer.

Myrtjernsdammen - laftedam i Østre Nordmarksvassdrag
sett fra vannsiden. Dammen står åpen. Foto: TMH-75

Myrtjernsdammen fra luftsiden.

Foto: TMH-75

Frem til 1976 fløtet skogeieren for egen regning i disse vassdragene, og bygde alle fløtningsinnretningene ved hjelp av sine egne folk. I 1876 overtok Akerselvens Brugseierforening vannrettighetene i Nordmarksvassdragene, og skulle til gjengjeld blant annet overta "...Nedflødningen til Maridalsvandet af den hver Vaar til Vasdragene fremdrevne Last og Ved, tilhørende Nordmarkens Eier, mod at der herfor betaales dem en Godtgjørelse af 1 - en - Krone pr. Tylvt Tømmer,...".

Før Brukseierne overtok fløtningen ble det foretatt en befarig av dammene i Nordmarksvassdragene. Alle dammene unnatt Katnosdammen beskrives som laftede tømmerkistedammer med steinfylling. Tredammene var bygget mellom 1847 og 1875, de fleste fra 1860-årene av. En del av dammene var nedrånnet og dateres ikke. Katnosdammen var bygget av stein og torv, og var fra Peder Ankers tid.

Alle steindammene som står i dag er bygget etter 1876 av Brukseierforeningen. Grunnen til at Foreningen ville overta vannrettighetene var ønsket om selv å kunne regulere driftsvannet til de forskjellige møllene og fabrikkene langs Akerselven. Som en følge av dette bygget nå brukseierne større og høyere dammer. Det var mest hensiktsmessig å bygge i stein, - man kunne demme høyere, og steindammene krevde forholdsvis lite vedlikehold. De var derfor billigere i lengden. Samtidig hadde man nå fått Portlandsement som et forholdsvis nytt hjelpemiddel til slike byggverk.

Den første nye steindammen som sto ferdig var Fyllingsdammen i 1878. Rottungsdammen var ferdig tre år senere, Bjørnsjødammen i 1885, og en ny Katnosdam avløste dammen fra Ankers tid i 1886. De fleste steindammene sto ferdige i løpet av 1890-årene, mens f.eks. Øyungsdammen først var ferdig i 1915.

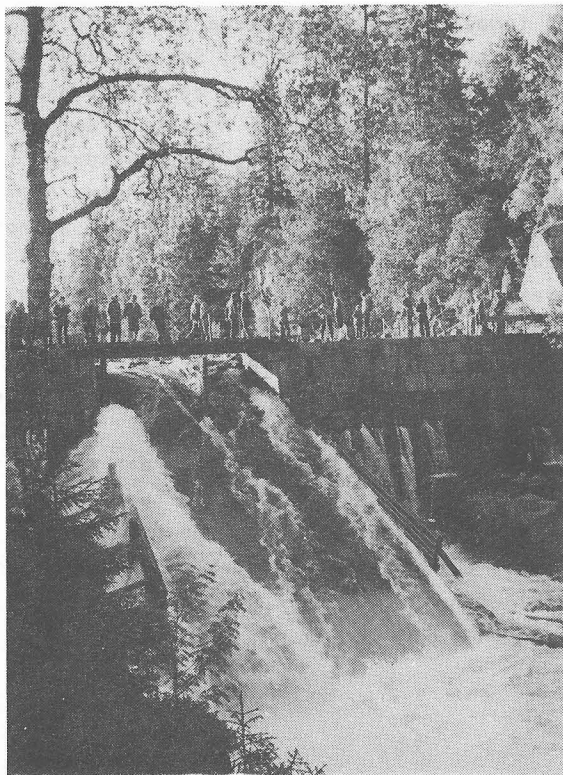
Også Sinnerdammen nord for Spålen, Store Gørjedam og Myrtjerndammen er fornyet etter 1876, men her fortsatte man å bygge laftedammer. I en årsberetning fra 1887 heter det om Sinnerdammen:

"Dammen ble for 10 år siden bygget ny av Brukseierforeningen og man var den gang som nu nødsagte til å bygge den av tre, idet det ikke finnes bygningssten i nærheten, og grunnen er så løs at den ikke egner seg for bygging av stendam."

Spålsdammen, en steindam fra 1883 i Vestre Nordmarksvassdrag. Dammen sees fra vannsiden.

Foto:TMH-75

Bjørnsdammen under fløtning 1975.

Steindam fra 1885.

Foto:TMH-75

Myrtjerdammen står på fjell, så grunnforholdene kan ikke ha vært eneste grunnen til at man fortsatte å bygge laftedammer enkelte steder også etter 1876. Forklaringen kan antagelig finnes i en kombinasjon av løsninger sett i forhold til oppdemningshøyde, tilgang på byggematerialer, grunnforhold og økonomi. Det største problemet med laftedammene var at tømmeret råtnet, og at det var nødvendig med stadige reparasjoner. Imidlertid vil vanligvis en laftedam stå mye lenger enn i 10 år om den vedlikeholdes.

Som nevnt var de fleste dammene laftede tømmerkistedammer i Nordmarksvassdragene før 1876. Den eldste tredammen som da sto var bygget i 1847, - i tillegg nevnes flere nedråtnede tredammer som sannsynligvis var eldre, og så nevnes en steindam ved Katnosa fra 1809. Dette skulle tyde på at tømmerdammene var vanlige gjennom hele 1800-tallet.

Den ene steindammen var tettet med torv, og stammet fra Ankers tid. Det var Peder Anker som samlet Nordmarksgodset fra slutten av 1700-tallet og frem til 1820, og han sto blant annet bak byggingen av Kjerraten i Åsa først på 1800-tallet. Denne innretningen skulle frakte tømmer fra Steinsfjorden 286 m opp til Damtjern på Krokskogen, og over vannskillet til Storflåtan, for at stokkene skulle kunne fløtes ned til Bogstad og sagene der.

I en samtidig beskrivelse av anlegget i Åsa heter det at tømmeret "bringes tilsist ... like ned til Bogstads vassdrag, hvori det siden løper gjennom 14 stendammer, alle av Anker oppførte." Dette var sannsynligvis dammer av samme type som Katnosdammen fra 1809, steindammer tettet med torv på innsiden.

Anlegget i Åsa ble bygget for å frakte tømmer fra Ankers skoger i Land til hans sager ved Bogstad. Antagelig var Nordmarkskogene så uthugget på denne tiden at det ikke var aktuelt å bygge nye dammer utenom Katnosdammen i Nordmarksvassdragene. Forøvrig ble de gamle laftedammene stående som før.

Det er vanskelig å slå fast med sikkerhet hvordan de første dammene i Nordmarksvassdragene var bygget, men mye tyder på at det var laftede tømmerkistedammer omtrent av samme type som den avbildete Myrtjernsdammen. Lignede laftekonstruksjoner er kjent her i landet fra middelalderen av i brygger o.l., så byggemåten var iallefall kjent på 1600-tallet.

Det virker også sannsynlig av byggetradisjonen var ubrutt frem til 1800-tallet, så lenge det var lokale arbeidsfolk som bygde dammene. Ankers nye anlegg var "ingeniørkunst" - kjerratananlegget var konstruert av svensken Samule Bakke.

I dag er det Oslo kommune som har vannrettighetene til Nordmarksvassdragene, og som holder dammene ved like. De har tatt vare på taftedammene, selv om de ikke brukes i fløtningen lenger. Det er altså håp om at disse tradisjonelle fløtningsdammene også i fremtiden kan fortelle historie, der de ligger som illustrasjoner av et ledd i en viktig næringsvei. Fløtningsinnretningene er viktige kulturminner i Nordmarksskogenes kulturlandskap, - de viser hvordan man fraktet tømmer ned fosser og stryk, over vann og gjennom dammer, og frem til sager, salg og fordeling.

Opplevelsesrike turmål er disse fløtningsdammene også!!

Artikelen er et utdrag av magistergradsavhandlingen i etnologi "Tømmerfløtning til Bogstad- og Maridalsvann" fra 1976. (Univ. i Oslo).

Viktigste kilder:

Bull: Akerselvens Brukseierforening gjennom 50 år. 1918.

Bjørnstad: Kjerraten i Åsa. 1944.

Lange: Nordmarka og Nordmarksgodsets historie. 1966.

Div. arkivalia, bl.a. Løvenskiold/Vækerø.

Thora Margrethe Holmen

Fuglelivet i Maridalen.

Alle fugler stiller visse krav til et område for at de skal slå seg til der. Helt nødvendig er det at de finner nok og riktig mat, skjulesteder, hekkesteder og sangposter. Naturen er så viselig innrettet at hver enkelt art har sine helt eller nokså spesielle krav til akkurat det området hvor den skal føle seg hjemme. På den måte finner hver art frem til et oftest geografisk sterkt begrenset territorium, som den forsvarer ovenfor inntrengere av samme art, men som regel ikke overfor ubeslektete arter. Slik blir det plass til et utrolig høyt antall fuglepar innenfor et lite område. Jo mer variert terrenget er med hensyn til tre- og krattvegetasjon, fuktighet, uberørthet osv., jo flere par av flere forskjellige arter får plass innen området. Følgelig er det klart at et stort geografisk område vil romme flere par og forskjellige arter enn et lite område. Maridalen er sånn sett et forholdsvis stort område som byr på muligheter for fugler som foretrekker granskog, blandingsskog, åkerland, englandskap, åpne sjøer og elver, mindre bekker, nærhet til kulturlandskapet eller usjenert-het. Faktisk også et aldri så lite måkeskjær i sjøen.

De fleste av oss legger sikkert ikke merke til det i all vår oppjagete travelhet til og fra, men dalen er mer eller mindre bestandig tilholdssted for en lang rekke fugler. Ta en titt i artslisten som kommer lenger ut i artikkelen, og titt så litt nøyere etter neste gang du ser "noen små grå nøster" borti buskaset. Det er slett ikke bare spurv som rører seg i nærheten av husene.

Nå må jeg med en gang få si at ingen må gjøre seg forhåpninger om å se alle eller en del av de fuglene jeg har listet opp, sånn på en søndags formiddag. Flere av artene er bare sett en gang - og kanskje for mange år siden, som vandrefalken. Andre igjen er vanlige hekkefugler hvert år og kjente og kjære for de fleste. Mange passerer bare dalen på trekk vår og høst, mens noen lever så bortgjemt og stillferdig at de er nærmest håpløse å oppdage med mindre du virkelig prøver!

Jeg synes det viktigste er at de som bor i, bruker og er glad i Maridalen vet om at det utfolder seg et meget rikt liv i den tilsynelatende nokså "daue" bygda ved drikkevannet. Sakens kjerne

ligger nok heller i vår måte å betrakte naturen på, vår måte å "unngå" naturen på. Vi er så å si midt i den, men ser den likevel ikke. Men heldigvis skal det ikke så mye til før at "dagen skal bli din". Synet av en fiskeørn som styrt-stuper lukt ned i det klare vannet og plasker seg opp med en brasme i klørne, henger nok igjen på netthinnen en tid hos den som er så heldig (eller tålmodig) å få oppleve det. Jeg har selv sett det fra tilskuerplass under Maridalsspillet!

Dette å vite at dalen er hjemsted og rasteplass for så mange forskjellige fugler, som de fleste av oss aldri har hørt eller husker navnet på, er med på å styrke tanken om bevaring, vern av dalen med bebyggelse og innbyggere både med og uten fjær på kroppen. Vi har så lett for å si at før, ja, før, da var det virkelig liv i skauen her omkring! Men, akk, idag er det så lite igjen at det lille som er bryr jeg meg ikke noe om. Det er så lett å reise andre steder.

Men slik er det ikke. Maridalen kan by på en lang rekke fugleopplevelser for den som har tid og lyst.

Velkommen!:

FUGLER SOM ER REGISTRERT I MARIDALEN PR. 1980. TOTALT 128 ARTER.

Storlom	Laksand	Hettemåke
Storskarv	Fiskeørn	Sildemåke
Gråhegre	Hønehauk	Gråmåke
Canadagås	Spurvehauk	Svartbak
Hvitkinngås	Vandrefalk	Fiskemåke
Knoppsvane	Tårnfalk	Makrellterne
Sangsvane	Jerpe	Ringdue
Stokkand	Orrfugl	Skogdue
Krikkand	Storfugl	Tamdue
Brunnakke	Fasan	Tyrkerdue
Stjertand	Trane	Gjøk
Skjeand	Vipe	Hornugle
Toppand	Rødstilk	Perleugle
Svartand	Strandsnipe	Spurvugle
Kvinand	Rugde	Kattugle
Siland	Enkeltbekkasin	Tårnseiler

Hærfugl	Sidensvans	Løvmeis
Vendehals	Fossefall	Granmeis
Grønnspekk	Gjerdesspekk	Toppmeis
Svartspekk	Jernspurv	Svartmeis
Flaggspett	Gresshoppesanger	Blåmeis
Gråspekk	Gulsanger	Kjøttmeis
Dvergspett	Hagesanger	Spettmeis
Tretåspekk	Munk	Trekryper
Sandsvale	Tornsanger	Gråspurv
Låvesvale	Møller	Pilfink
Taksvale	Løvsanger	Bokfink
Sanglerke	Gransanger	Bjørkefink
Trepiplerke	Bøksanger	Grønnfink
Heipiplerke	Fuglekonge	Grønnsisik
Gulerle	Hagefluesnapper	Stillits
Vintererle	Gråfluesnapper	Bergirisk
Linerle	Buskskvett	Tornirisk
Tonskate	Steinskvett	Gråsisik
Varsler	Rødstjert	Konglebit
Stær	Rødstrupe	Furukorsnebb
Nøtteskrike	Blåstrupe	Grankorsnebb
Skjære	Gråtrost	Dompap
Nøttekråke	Ringtrost	Gulspurv
Kaie	Svarttrost	Hortulan
Kornkråke	Rødvingetrost	Sivspurv
Kråke	Måltrost	Snøspurv
Ravn	Stjertmeis	

Til slutt må jeg få takke de som har bidratt med opplysninger om fuglene. Disse er Viggo Ree, Per-Gøran Bentz, Jarle Mæhlum og Øystein Pettersen.

Kjell S. Gulbrandsen

Sammen med Oslo og omegn turistforening arrangerte Maridalens Venner "Skogtreff" i Maridalen høsten 1979. Fra en av deltagerne fikk formannen dette bilde:

Antagelig fotografert med selvlaget kamera av senere stifts-
prost Hans Emil Erichsen (1842-1918) sønn av nr. 3. Sittende
fra venstre: Nr. 1 Hansen, stilling ukjent, boende på Nedre
Schultzehaugen. Nr. 2: Fabrikkbestyrer på Hjula veveri Carl
Eugen Schou (1844-1918). Nr. 3: brukseier (og eier? av Nes)
Edvard Martinus Erichsen (1821-1885). Nr. 4: Rektor ved Christ-
iania Katedralskole Carl Arnoldus Müller (1818-1892). Nr. 5:
Skolebestyrer senere rektor ved Christiania borger- og realskole
Jesper Jespersen svigersønn av nr. 3 (1833-1910). Stående fra
venstre: Skolegutt, senere distriktslege og sanitetskaptein
Edvard Martin Jespersen (1867-1955), sønn av nr. 5. Stud. philol.
senere rektor og stortingsmann (H) i Halden, Otto Tott Fritzner
Müller, sønn av nr. 4 (1864-1944).

Trond Herland

Årsberetning for Maridalens Venner 1979.

1. STYRET.

Styret har i 1979 bestått av følgende medlemmer:

Trond Herland - formann, Ivar Christiansen - nestformann,
Olav Lørenskogen - kasserer, Kirsten Bjune - sekretær,
Ole Schrøder - styremedlem.

Varamedlemmer: Per Arnold Backe og Ingvald Hindbjørgmo.

Revisorer: Guttorm Berg og Arne Jensen.

Valgkomité: Eilev Granem, Arne Jensen og Jørgen Sundby.

Det har vært holdt 8 styremøter. To av møtene har vært felles med styret i Maridalsspillet.

2. MEDLEMMER.

Sammen med utsendelse av årsskriftet Maridalen '78 ble også innbetalingskort for kontingent for 1979 vedlagt. Ved utgangen av 1979 har Maridalens Venner ca. 500 medlemmer. Medlemskontingenten for inneværende år beløper seg til ca. kr. 7 000,-.

3. GENERALFORSAMLING 1978.

Generalforsamlingen ble holdt 23. november 1978 på Maridalen skole. Ca. 20 medlemmer var tilstede på generalforsamlingen som ble ledet av formannen Oscar Jansen. Årsberetning og regnskap ble enstemmig godkjent. Det var ikke kommet inn forslag til endringer av vedtektene. Valgkomiteens formann, Eilev Granem, ledet valget og la fram valgkomiteens innstilling som ble enstemmig vedtatt.

4. MARIDALSSPILLET 1979.

Fredag 10. august 1979 var det premiare på Maridalsspillet "Kirkebyggeren" av Carl Fredrik Engelstad. Stykket fikk god omtale i pressen og til tross for dårlig vær under forestillingene, var besøket godt til de ni forestillingene som ble gjennomført ved Margaretha kirkens ruiner. Til styret i Maridalesspillet oppnevnte Maridalens Venner disse medlemmer:

Erik Børresen, Bjørn Jenslegg, Ole Schrøder.

Som varamann ble Jean Støen oppnevnt.

5. OMVISNINGER I MARIDALEN.

I 1979 ble det gjennomført tre kulturhistoriske vandringer i juni og tre vandringer i september slik tradisjonen har vært gjennom flere år. Turene ble ledet av Oscar Jansen, Trond Herland og Ivar Christiansen.

Fremmøte til disse kulturhistoriske vandringer varierte en del og været får ta sin del av skylden for at fremmøte i år ikke var så godt som vi kunne ønske. Det bør også understrekes at foreningen ikke har økonomi til å avertere i pressen for disse vandringer og er derfor avhengig av at avisene tar inn meldinger uten godtgjøring. Det viste seg å by på enkelte problemer.

Søndag 14. oktober 1979 arrangerte Oslo og omegn turistforening i samarbeid med Maridalens Venner et skogtreff i Maridalen. Turen gikk fra Hønefoten via Jettegrytene og Neskroken til Nes gård der formannen kåserte om Maridalen og Maridalens Venner for ca. 400 fremmøtte. På Kirkeby ved Margaretha-kirken orienterte Gunnar Bjune om kirken og prestegården på Nedre Kirkeby. Under dette skogtrefteffet ble det utdelt materiell til interesserte. Styret regner med at medlemsmassen i foreningen økte etter dette samarbeidet med Oslo og omegn turistforening.

6. KONTAKT MED OSLO KOMMUNE, SKOGVESENET.

Styret i Maridalens Venner tok allerede i desember 1978 kontakt med Oslo kommune, Skogvesenet og ba administrasjonen vurdere å opparbeide en sykkelvei fra Midtoddveien til Sander går. 9. januar 1979 deltok Olav Lørenskogen, Ole Schröder og Trond Herland i en befaring sammen med andre foreninger og Skogvesenet. Saken er senere blitt behandlet i kommunale organer og det ser ut til at veien vil kunne bygges i 1980/81. Maridalens Venner hilser dette velkommen fordi publikum da får anledning til å sykle rundt Maridalsvannet.

Maridalens Venner har også tatt opp en plan Oslo Skogvesen tidligere har lansert om et kombinert bruk av en uthusbygning ved Nedre Kirkeby. Maridalens Venner og Maridalsspillet har sammen rettet en henvendelse til Skogvesenet og bedt om at planen om et felles bygg for forpakteren på Nedre Kirkeby og lokaler for Maridalsspillet realiseres.

7. ÆRESMEDLEM.

Forfatteren Carl Fredrik Engelstad har nå skrevet to skuespill spesielt beregnet på oppføring ved kirkeruinen i Maridalen. Mellom 30 og 40 000 mennesker har kommet til Maridalen for å se Maridalsspillene de fem år det har vært holdt forestillinger ved Margaretha-kirkens ruin. I henhold til foreningens formålsparagraf er det viktig å spre opplysning om Maridalen med å gjøre Maridalen kjent blant folk slik at dalen kan bevares som en levende bygd i Oslo. På denne bakgrunn vedtok styret enstemmig i sitt møte 25. juni 1979 å utnevne Carl Fredrik Engelstad til æresmedlem i Maridalens Venner. Utnevnelsen skjedde på premiæren for "Kirkebyggeren" fredag 10. august.

8. ÅRSSKRIFT.

I mars 1979 sendte Maridalens Venner ut årsskriftet Maridalen '78 til sine medlemmer. Årsskriftet var redigert av Ingvald Hindbjørgmo. Foreningen ser utgivelsen av et årsskrift som en viktig oppgave for en forening av denne art. Det viser seg å være stor interesse for kulturhistorisk stoff. Styret har fortsatt stoff på lager, slik at vi regner med å kunne sende ut et årsskrift også i 1980.

Vedtekter for Maridalens Venner.

Vedtatt på konstituernde generalforsamling 9. juni 1970 med endringer på generalforsamlingene 30. mai 1972, 28. mai 1975, 30. november 1977 og 29. november 1979.

§ 1. Navn.

Foreningens navn er Maridalens Venner.

§ 2. Formål.

Foreningens formål er å bevare Maridalens nåværende bebyggelse og miljø. Den vil arbeide for å bevare dalens særegne karakter og forhindre rivning av nåværende bebyggelse. Den vil videre arbeide for å øke interessen for dalen som friluft- og rekreasjonssted for innbyggerne i Oslo og omegn. Foreningen vil arbeide for å hindre forurensning og tilsøpling av dalen, og verne om ting av historisk og kulturell verdi. Foreningen vil søke å samarbeide med myndigheter, grunneiere, dalens velforeninger, organisasjoner og skoler. Foreningen er politisk nøytral.

§ 3. Medlemskap.

Foreningen er åpen for enkeltpersoner, familier og organiserte grupper. Hvert medlemskap representerer en stemme og en valgbar person. Det er anledning til å tegne støttemedlemskap.

§ 4. Foreningens ledelse.

Foreningens styre består av 5 medlemmer, valgt for 2 år. Av disse velges det 3 det ene året og 2 det neste. 2 medlemmer velges blant Maridalens beboere.*)

Hvert år velges to varamenn og to revisorer. Formann velges særskilt på generalforsamlingen. Styret konstituerer seg selv med nestformann, sekretær og kasserer. Styret kan opprette særutvalg.

§ 5. Styrets plikter.

Styret har den daglige ledelse av foreningen. Formannen innkaller til styremøter. Styret innkaller til medlemsmøter og generalforsamlinger. Medlemsmøter avholdes når dette anses nødvendig. Styret er beslutningsdyktig når minst 3 medlemmer (varamenn) er tilstede og samtlige har fått innkalling. Sekretæren fører foreningens protokoller. Kassereren har ansvaret for regn-

skapet, medlemskartoteket og kontingentinnbetalingen. Styret forvalter foreningens midler, men større saker må først godkjennes av medlemsmøte eller generalforsamling.

§ 6. Kontingent.

Kontingenten gjelder kalenderåret. Kontingenten må være innbetalt innen 1. oktober eller etter 2 påminnelser. Hvis kontingenten ikke betales i tide, regnes medlemskapet som opphørt. Kontingentens størrelse fastsettes av generalforsamlingen.

§ 7. Generalforsamlingen.

Generalforsamlingen er foreningens øverste myndighet. Den holdes hvert år innen utgangen av november og innkalles med minst 2 ukers varsel. Forslag som ønskes behandlet, må være innsendt til styret innen 1. oktober. Generalforsamlingen skal behandle:

1. Valg av dirigent.
2. Årsberetning.
3. Regnskap.
4. Innkomne forslag.
5. Fastsettelse av kontingent.
6. Valg.

§ 8. Ekstraordinær generalforsamling.

Ekstraordinær generalforsamling kan avholdes når styret finner det nødvendig eller når minst 1/5 av medlemmene krever det. En slik generalforsamling innkalles med minst 2 ukers varsel, og dagsorden settes opp av styret.

§ 9. Vedtektsendringer.

Forslag om vedtektsendringer må behandles på ordinær generalforsamling og vedtas med 2/3 flertall.

§ 10. Oppløsning.

Forslag til oppløsning av foreningen behandles av den ordinære generalforsamling hvor det kreves 2/3 flertall for å bli vedtatt. Beslutter generalforsamlingen oppløsning med det nødvendige flertall, innkalles det til ekstraordinær generalforsamling, hvor det også kreves 2/3 flertall for å bli vedtatt. I tilfelle oppløsning kan generalforsamlingen bestemme hvordan foreningens midler skal anvendes, under hensyntagen til at midlene benyttes til Maridalens beste.

*) I denne forbindelse lokaliseres Maridalen å ligge innenfor disse grenser:

Maridalsoset, Langsettløkka, lysløypa til veidele nordover langs Maridalsvannet, Grytebekken, Store Gryta, Nittedals grense til Lørenskog, Gaupekollen, Øyungsdammen, Fagervann, Skjærsjødammen, Ullevålseterveien, Ankerveien til Sognsvann, østover over Grinda, nord for bebyggelsen, Peder Ankers vei østover, Brekke, anleggveien, Maridalsoset.

Vedtekter for Maridalsspillet.

Vedtatt på Maridalens Venners ekstraordinære generalforsamling
1. februar 1978.

§ 1. Navn.

Navnet skal være Maridalsspillet.

§ 2. Formål.

Maridalsspillet vil gjennom sin virksomhet generelt arbeide for å spre informasjon om og øke interessen og forståelsen for Maridalen i historisk og kulturell sammenheng.

Dette vil Maridalsspillet spesielt søke å oppnå ved at det hver sommer gjennomføres spill ved Kirkeruinen. I den utstrekning man finner det kunstnerisk forsvarlig, bør man gjøre bruk av lokale krefter ved gjennomføringen av spillet.

§ 3. Styrets sammensetning.

Maridalsspillets styre skal bestå av 5 medlemmer oppnevnt for 2 år. Maridalens Venners styre oppnevner 3 medlemmer og Bydelsutvalg 40-Marka oppnevner 2 medlemmer. Det oppnevnes også 1 varamann fra Moidalens Venner og 1 varamann fra Bydelsutvalg 40-Marka. Fra Maridalens Venner oppnevnes 1 styremedlem det ene året og 2 det neste. Fra Bydelsutvalg 40-Marka oppnevnes 1 styremedlem hvert år. Varamann oppnevnes hvert år.

Styret konstituerer seg selv med formann, nestformann, kasserer, sekretær og et styremedlem.

§ 4. Styrets plikter.

Styret har den daglige ledelse av Maridalsspillet. Formannen innkaller til styremøter. Styret er beslutningdyktig når minst 3 medlemmer er tilstede. Sekretæren fører spilllets protokoll som det sendes kopi av til Maridalens Venners formann, Bydelsutvalg 40-Markas formann - samt til de bevilgende statlige og kommunale myndigheter. Styret er ansvarlig for at en forsvarlig økonomisk ramme holdes.

§ 5. Regnskap og årsberetning.

Maridalsspilletts styre skal ved sesongens avslutning framlegge årsberetning og revidert regnskap for Maridalens Venners generalforsamling og Bydelsutvalg 40-Marka - hvoretter årsberetning og revidert regnskap oversendes de bevilgende statlig og kommunale myndigheter.

Regnskapet skal være revidert av 2 revisorer, 1 oppnevnt av Maridalens Venner og 1 oppnevnt av Bydelsutvalg 40-Marka.

§ 6. Oppnevning av representanter.

Representanter til Maridalsspilletts styre oppnevnes i desember hvert år.

§ 7. Vedtektsendringer.

Forslag til endringer av disse vedtekter må behandles på Maridalens Venners ordinære generalforsamling og vedtas med 2/3 flertall.

§ 8. Oppløsning:

Ved et eventuelt opphør av Maridalsspillet tilbakeføres gjenværende bevilgede penger til de bevilgende myndigheter. Aktiva forøvrig tilfaller Maridalens Venner.

Styret 1980.

Formann:		Tlf.priv.	Tlf.arb.
Trond Herland	Kroken 3 - Oslo 8	60 09 84	19 82 00
Nestformann:			
Ivar Christiansen	Kjelsåsvn. 48 - Oslo 4	21 06 48	60 08 55
Kasserer:			
Olaf Lørenskogen	Movatn, Maridalen - Oslo 8	60 09 29	
Sekretær:			
Kirsten Bjune	Maridalen - Oslo 8	60 08 93	
Styremedlem:			
Ole Schrøder	Bukken Brusesv. 12 - Oslo 8	46 22 28	20 24 10
Varamedlemmer:			
Per Tunsjø	Hansegt. 6 - Oslo 8	23 00 52	46 98 60
Kjell S. Gulbrandsen	Godalsv. 28 - Oslo 8	23 36 05	20 10 70
Revisorer:			
Arne Jensen	Maridalen - Oslo 8		
Guttorm Berg	Maridalen - Oslo 8		
Valgkomité:			
Eilev Granum	Maridalen - Oslo 8		
Arne Jensen	Maridalen - Oslo 8		
Jørgen Sundby	Maridalen - Oslo 8		

NOEN PRAKTISKE OPPLYSNINGER OM MARIDALENS VENNER.

POSTADRESSE: Maridalens Venner, Maridalen, Oslo 8.

POSTGIRO: 2 08 46 97

BANKGIRO: 6080.20.03326 - Kreditkassen.

MEDLEMSKAP: Enkeltpersoner kr. 15,-.

Familier kr. 20,-.

Organiserte grupper kr. 50,-.

Støttemedlemmer kr. 300,-.

MARIDALSBOKEN: "Kom til den fagre Maridal" - 120 sider -
medl. kr. 10,-, andre kr. 20,-.

ARSSKRIFT: "Maridalen '72, '73, '74, '75, '76, '78 og '79 -
medl. gratis, andre kr. 5,- pr. stk.
